Gazi Atik Ali Paşa Camii (Sedefçiler Camii) 1496

Çenberllitaş semtinde, Çenbenlitaş âbidesinin biraz ilerisinde ve tramvay durağının karşısında cami, medrese, türbe, imâret, kervansaray ve tekkeden oluşan Atik Ali Paşa külliyesinden günümüze yalnızca cami, medrese ve türbe gelebilmiştir. Medresesi camiin karşı tarafındadır. İmâret, kervansaray ve tekke ise Divanyolu (tramvay yolu) açıldtığında yıkılmışlardır.

İkinci Bayezid'in vezir-i azamlarından Gazi Hadım Ali Paşa tarafından 1496 (Hicrî 902) tarihinde Çenberlitaş yanında inşâ ettirilmiş olan bu camiye, eskiden sedefçiler çarşısı burada olduğundan, Sedefçiler Camii de denildiği gibi Eski Ali Paşa Camii, Çenberlitaş Camii, Dikilitaş Camii, Vezirhanı Camii ve Sandıkçılar Camii de denilmektedir.

Hadikatü'l Cevâmî'de Atik Ali Paşa Camii ile ilgili olarak aşağıdaki bilgiler yer almaktadır:

بانیسی صدر اعظم خادم علی پاشادرکه ایکی دفعه صاحب مهر
اولوب ملاقات مراقد ۹۱۷ تاریخنده جلالی شاه قولی
معرکه سنده اناطولیده شهید اولمشدر مشارالیهك بوندن بشقه
قره کرك جوارنده زنجیرلی قویی جامعی وادرنه قپوسی قربنده
قهریه جامعی ویصی اورنده برجامعی واردر بو جامع شریف
دیکیلی طاش قربنده صدفجیلر جامعی دینکله معروفدر مدرسه
وعمارت وتکیه وسائر خیری واردر وطاق درکاهنده ۹۰۲
تاریخی اولمق اوزره یازلمشدر جامعك درونده خضرعلیه السلامك
مقامی واردر

"Banisi Sadr-ı a'zâm Hadım Alî Paşa'dır ki iki defa sâhib-i mühr olub mülâkat-ı merâkıd 917 târihinde Celâlî Şahkulu ma'rekesinde Anadolu'da şehîd olmuşdur müşârünileyhin bundan başka Karagümrük civarında Zincirlikuyu Câmi'i ve Edirnekapusı kurbünde Kahriyye Câmi'i ve Yassıören'de bir câmi'i daha vardır bu câmi'-i şerîf Dikilitaş kurbünde Sadefciler Câmi'i demekle ma'rufdur medrese ve imâret ve tekye ve sâ'ir hayrı vardır ve tâk-ı dergâhında 902

Çemberlitaş'daki Gazi Atik Ali Paşa (Sedefçiler) Camii.

Fotograf: H.Veysel Güleryüz.

Gazi Atik Ali Paşa Camii'nin kubbesi ve minaresi.

Fotograf: H.Veysel Güleryüz.

târihi olmak üzere yazılmışdır cami'in derûnunda Hızıraleyhisselâm'ın makamı vardır."

Camiye ana cadde üzerindeki avlu kapısından girilmektedir. Avlu kapısının yanında ana cadde üzerinde bir duvar çeşmesi yer almaktadır.

Camiin son cemaat yerini altı sütun üzerinde yükselen beş kubbeli bir revak örtmektedir. Bu sütunlardan dört tanesi mermerdir. Sütun başlıkları istelaktitlidir (sarkıtlı süslere sahiptir).

Camii cümle kapısının üzeri istelaktitlidir ve beyaz mermerden yapılmıştır. Cümle kapısının üzerinde Hattat Sami Efendinin hattı ile Ankebût suresinden bir ayet yazılıdır. Levhanın sol alt tarafında 902 ve 1314 rakamları yer almaktadır. Buradaki 902 Camiin inşâ edildiği tarihi, yani 1497/1948'i göstermekte ve 1314 ise camiin onarıldığı tarihi göstermektedir.

Son cemaat yerinde sağlı sollu birer mihrapçık bulunmaktadır. Camiin plânı Bursa tipinde olup dikdörtgen şeklindedir. Mihrabın bulunduğu bölüm Bursa camilerinde olduğu gibi ileriye doğru bir çıkıntı oluşturmaktadır. Bu bölüm bir yarım kubbe ile örtülüdür. Bursa camilerinde görülmeyen bu

Gazi Atik Ali Paşa Camii'nin dış avlusu ve son cemaat yerinden bir görünüm.

Fotograf: H.Veysel Güleryüz.

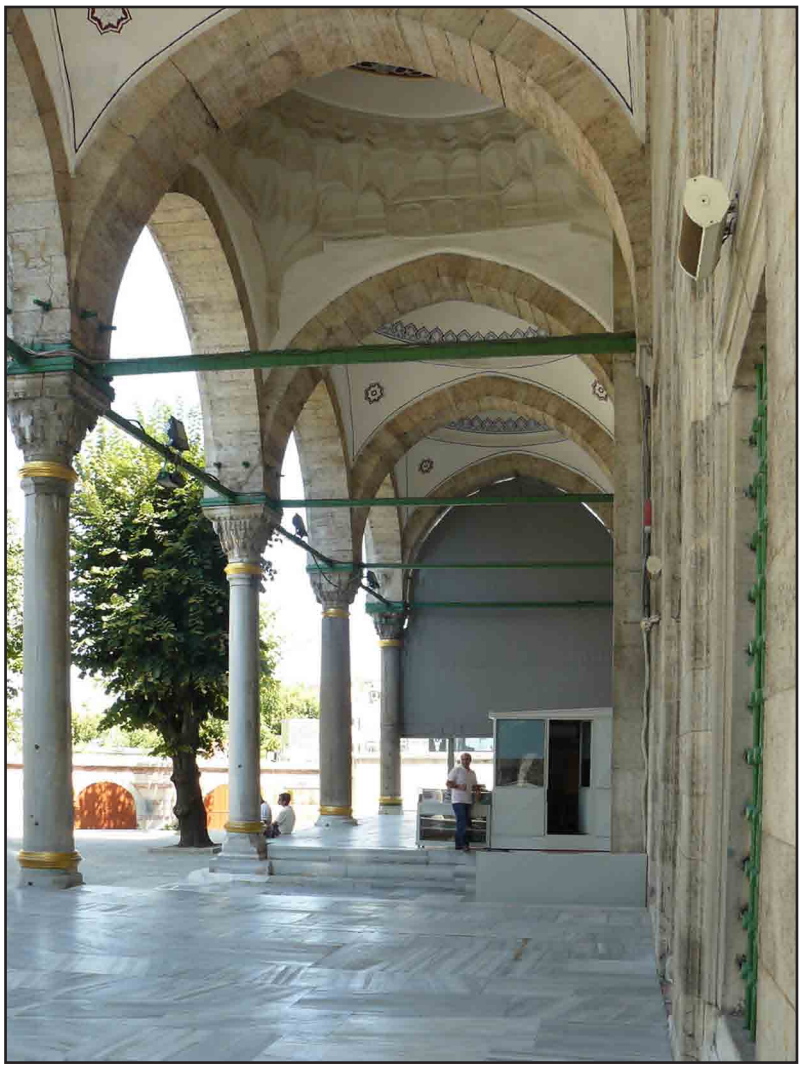

Son cemaat yeri.

Altta; cümle kapısındaki kitabe.

Fotograflar: H.Veysel Güleryüz.

yarım kubbe, klâsik üsluba bir başlangıç olarak da düşünülebilir. Bu yarım kubbenin dayandığı köşelerde de bingi yerine, Bursa üslûbunda olduğu gibi, yaygın şekilli karnaslar kullanılmıştır. Tek kubbeli olan camiin kubbesi 12,5 metre çapındadır.

Klâsik üslûbun başlangıcı sayılan Bayezid camiinden dört yıl önce inşâ edilmiş olan Atik Ali Paşa Camii Bursa üslûbu ile klasik uslûb arasında bir geçit oluşturmaktadır. Küçük farklılıklarla ilk inşâ edilen Fatih Camii ile aynı plânda inşâ edilmiş olduğu çeşitli kaynaklarda belirtilmektedir.

Camiin kubbesi, yanlarda yığma sütunlardan oluşan iki fil ayağı üzerine inşâ edilmiş olan kemerlere bindirilmiştir. Kasnağı taştandır ve biraz yüksektir. Köşelerinde sekiz dayanak vardır. Kubbenin çevresinde 16 adet pencere bulunmaktadır. Mihrabın bulunduğu yarım kubbenin çevresinde ise ikisi sağır olmak üzere beş adet pencere vardır. Kubbenin iki yanında ikişer küçük kubbe bulunmaktadır. Küçük kubbelerin bulunduğu alanda altı sütunlu ve beş gözlü bir revak vardır ve bu gözlerin üzeri beş küçük kubbe ile örtülmüştür.

Cümle kapısından girince sağda ve solda altışar ağaç direğin üstünde iki mahfil görülür.

Soldaki mahfilden bir merdivenle kapının üstündeki dar bir kata ve oradan da ikinci bir kata çıkılır. Bu kattan caminin kubbelerine iki kapı açılır. Parmaklıklı bir mahya yeri kubbe kasnağının altını dolaşmaktadır. Biraz aşağıda ikinci bir mahya yeri daha vardır.

Mihrap, cümle kapısı gibi beyaz

Camiin cümle kapısı.

Fotograf: H.Veysel Güleryüz.

mermerden yapılmıştır. Minber de somaki mermerden oymalı ve ince kabartmalı olarak yapılmıştır. Aynı mozayikle minberin külah mesnedine çerçeve ve kemerleri üzerine de süs yapılmıştır.

Minaresi sağ tarafta olan cami, küfeki taşındandır ve taşların arası ince derzlidir. Camiin duvarlarının içi sıvalıdır. 1937'de yapılan bir tamirle eski kalem işi nakışlar değiştirilmiştir.

Hadikatü'l Cevâmî'de Atik Ali Paşa hakkında aşağıdaki bilgiler yer almaktadır:

حسین پاشا دور بایزید خانیده مسیح پاشااوزرینه ۹۰۷ سنه سی
صدراعظم اولوب ایکی سنه مرورنده عزل و مقامیله هرسك احمد
پاشا ثانیا مکرم قیلنوب ومعزول مزبور بالاقتضا تبعید اولنوب
۹۱۲ ده تکرار وزیر اولدقده سلفی قپودان دریا اولوب ۹۱۷ ده
کوك چای نام محلده شیطان قولی نام خارجینك محاربه سنده
شهید ویرینه هرسك زاده دفعهٔ ثالثه اوله رق نصب اولندی
لکن بایزید خانك اواخر سلطنتنده مزاج دولته فساد کلی کلمکله
برقاچ آی مرورنده هرسك زاده دخی غارتکران بکاشیه ایله
سرایی یغما ایتدیکندن جلوس سلیم خانیده قوجه مصطفی پاشا
وزیر اعظم اولدی لکن علی پاشای مزبور ابتدا روم ایلی والیسی
اولوب بعده رتبهٔ وزارتله دلشاد قیلنوب دور مناصب ایدرك اول
اثناده ملوك مصر ضبطنده اولان پیاس وغرور وملوان وسیس
مثللو قلعه لری فتح وعسکر مصر و شامی منهزم ایلمشدر لفکه لی
مصطفی پاشا سلطان مصطفای اول دایه سی زوجی اولمغله مره
حسین پاشانك ابتدا عزلنده ۱۰۳۱ شعبانده وزیر اعظم
اولوب فرط حماقت وطمع خام ایله بدنام اولمغله اوچ آی مرورنده
عزل وازنکمید ده ساکن ایکن وفات ایلدی سلحدارلقدن مخرجدر

"Hüseyin Paşa (esas metinde Atik Ali Paşa yerine hatalı olarak Hüseyin Paşa yazılmıştır) devir-i Bâyezid Hâni'de Mesih Paşa üzerine 907 senesi sadr-ı âzâm olub iki sene mürurunda azl ve makâmıyla Hersek Ahmed Paşa sâniyen mükerrem kılınub ve ma'zûl-i mezbûr bi'l-iktizâ teb'id olunub 912'de tekrar

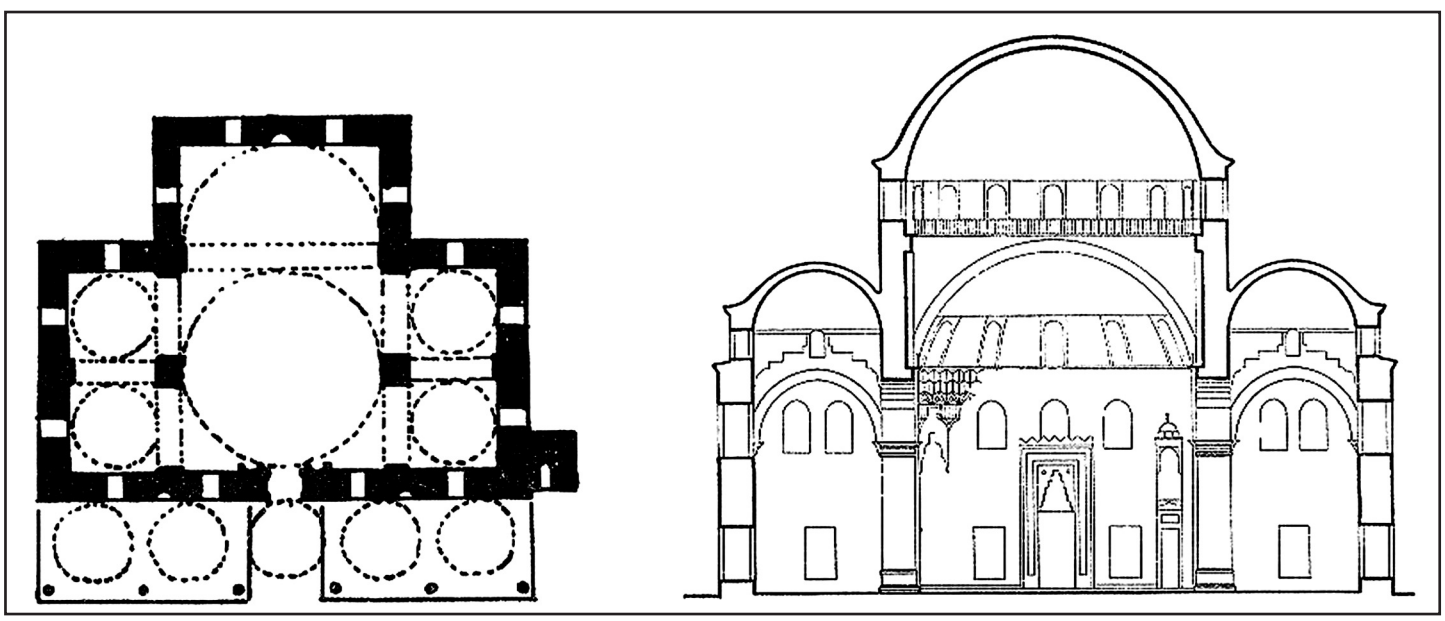

Gazi Atik Ali Paşa Camii'nin planları.

Kaynak: İstanbul Camileri.

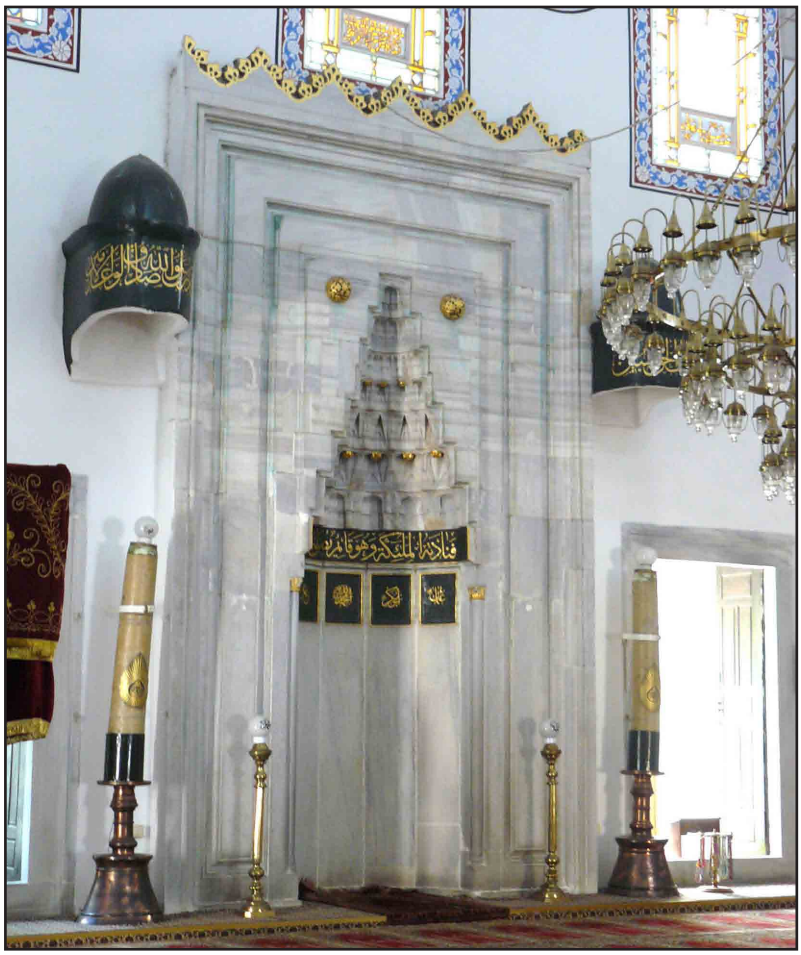

Üstte, Camii'nin mihrabı. Sağda, minber. Altta; Camiin içinden bir göranam.

Fotograflar: H.Veysel Güleryüz.

vezir oldukda selefi kabudan-ı derya olub 917'de Gökçay nâm mahalde Şeytankulu nâm haricînin muharebesinde şehîd ve yerine Hersekzâde def'a-i sâlise olarak nasb olundu. Lâkin Bâyezid Hân'ın evâhir-i saltanatlarında mizâc-ı devlete fesâd-ı küllî gelmekle bir kaç ay mururunda Hersekzâde dahi gâretkârân-ı Bektâşiyye ile sarayı yağma "kendi ihfâ" etdiğinden, cülûs-ı Selîm Hânî'de Koca Mustafâ Paşa vezîr-i a'zâm oldu. Lâkin Alî Paşa-yı mezbûr ibtidâ Rumeli vâlîsi olub, ba'de rütbe-i vezâretle dilşâd kılmub, devr-i menâsıb ederek ol esnada mülûk-i Mısır zabtında olan Payas ve Garûr ve Melvan ve Sis gibi kal'aları feth ve asker-i Mısır ve Şam'ı münhezim eylemişdir."

Özetle;

"Paşa, İkinci Bayezit zamanında 907 (1507) senesinde Mesih Paşadan sonda sadrazam oldu. İki yıl sonda sadrazamlıktan azl edilerek yerine Hersekzade Ahmet Paşa geçti. 912

(1506) senesinde tekrar vezir oldu. Ahmet Paşa ise Kaptan-ı Derya tayin edildi. 917 (1511) senesinde Gökçay denilen yerde, Şeytankulu muharebesinde şehid oldu. Öte yandan, Bayezit Han'ın saltanatında çok büyük olaylar oldu. Hersekzade, Bektaşilerle birlikte sarayı yağma etti. Selim Han zamanında Koca Mustafa Paşa Vezir-i Azam oldu. Ancak adı geçen eski Rumeli Valisi Ahmet Paşa Vezir rütbesine getirilerek Mısır'ın işgalinde olan Payas, Garur, Melvan ve Sis gibi kaleleri feth ederek Mısır

askeri ile Şam'ı hezimete uğratmıştır."

Hadikatü'l Vüzerâ'nın birinci cildinin 20. sayfasında "Hadım Ali Paşa" olarak verilen Atik Ali Paşa hakkında yukarıdakine benzer bir anlatım yer almaktadır.

Camiin Haziresi

Camiin haziresinde, Zaviyede Şeyh olan Kasım Efendi ile Şeyh Ramazan Efendi, Seyyid Musa Kelim Efendi, Şeyh-ül İslam Çelebizade İsmail Asım

Gazi Atik Ali Paşa Camii kubbesinin içeriden görünümü.

Fotograf: H.Veysel Güleryüz.

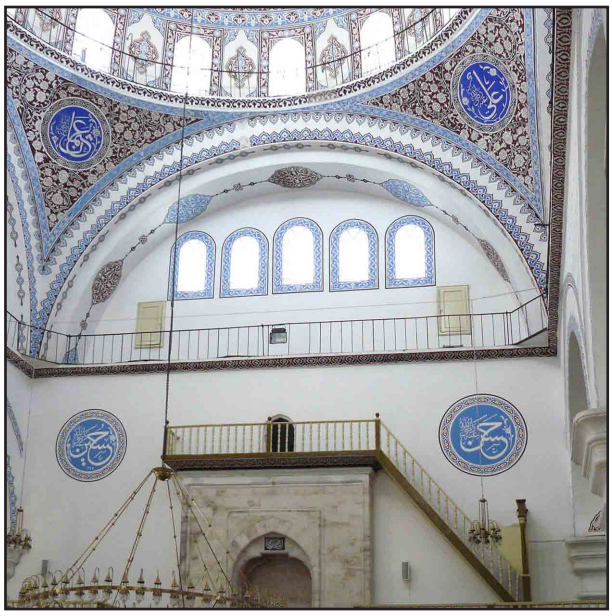

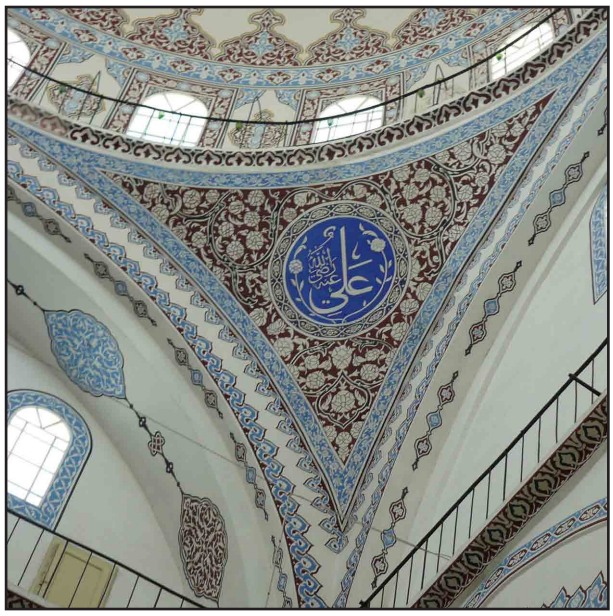

Gazi Atik Ali Paşa Camii'nin içeriesinden iki görünüm.

Fotograflar: H.Veysel Güleryüz.

Camiin avlu duvarındaki çeşme ve kitabesi. Fotograflar: H.Veysel Güleryüz.

efendinin babası Reisülküttap Küçük Çelebi Mehmet Efendi, Ayasofya Vaizi Yoluk Şeyh-i Halvet-i, Sadırazam Lefkeli Mustafa Paşa, Hamid vilayetinden Sadrazam Kemankeş Ali Paşa, Derviş Mehmet Paşa-yı Sani, Siyavuş Paşa, Boynu eğri Mehmet Paşa, Hüseyin Paşa, Mekke'den bir kişi ve diğer birçok devlet adamları ile ulemanın kabirleri bulunmaktadır.